

С. В. Музиченко
м. Чернігів, Україна
muzsvs@gmail.com

ВИВЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ ЯК ФАКТОР ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ МАТЕМАТИКИ

У теорії виховання одним із найефективніших методів формування свідомості особистості є метод прикладу. Так само і у процесі навчання приклади або зразки є основою для набуття будь-яких знань чи вмінь. Тому обов'язковим компонентом професійної підготовки майбутнього вчителя має бути спостереження, вивчення та узагальнення прикладів продуктивної педагогічної діяльності. Не зважаючи на всю очевидність даної тези, у реальному навчальному процесі формуючий потенціал вивчення досвіду практикуючих учителів використовується недостатньо.

Розглянемо докладніше, які можливості для вивчення педагогічного досвіду доступні для майбутніх учителів.

Насамперед, варто зауважити, що спостереження студентами професійної педагогічної діяльності не є виключно планованим і передбачуваним явищем. Професія педагога така, що її зміст безпосередньо пізнає кожна людина, починаючи з дитинства. Тому студенти, здобуваючи вищу педагогічну освіту, вже мають великий досвід спостереження з позицій вихованців чи учнів прикладів здійснення педагогічної діяльності. Безумовно, цей досвід має потужний вплив на становлення молодого педагога. Не секрет, що серед викладачів студенти обирають для себе як взірці для наслідування, так і антиприкладі. Також багато студентів засвідчують, що саме наявність у школі улюбленого вчителя відіграла важливу роль у виборі професії. Проте цей шлях пізнання специфіки обраної професії має стихійний, випадковий характер і жодним чином не коригується навчальним процесом.

Навчальні програми таких курсів як «Педагогіка», «Історія педагогіки», «Педагогічна майстерність» передбачають ознайомлення майбутніх учителів із досвідом визнаних педагогів-новаторів, зокрема видатних педагогів радянського періоду: В. Сухомлинського, Ш. Амонашвілі, М. Гузика, О. Захаренка, Є. Ільїна, С. Лисенкової, В. Шаталова та ін. Це необхідна складова загальної педагогічної підготовки, яка формує професійний світогляд майбутнього вчителя. Водночас вивченням досвіду легендарних педагогів не вичерпується метод прикладу як компонент професійної освіти. Досвід учителів минулого, при усій його цінності, як предмет вивчення майбутніми фахівцями має й певні слабкі сторони. По-перше, неможливим є його безпосереднє спостереження. По-друге, педагогічна діяльність відбувалась у інших соціально-економічних умовах. Тому, як визнають самі студенти, значно

більшого враження справляє на них досвід практикуючих сьогодні вчителів, навіть якщо він офіційно ніяк не відзначений. Більше того, важливим для формування власної професійної позиції є спостереження та аналіз не лише продуктивного досвіду, а й прикладів малоефективних фрагментів педагогічної діяльності. Найбільш сприятливі умови для цього виникають, звичайно, під час педагогічної практики.

В умовах навчальної виробничої практики процес спостереження педагогічної діяльності стає цілеспрямованим та плановим, тобто набуває ознак методу наукового пізнання. Даний метод студенти-практиканти застосовують, насамперед, до вивчення особливостей педагогічної діяльності свого вчителя-наставника. Важливо, щоб у цей період майбутній учитель навчився не лише грамотному спостереженню, а й здобув навички концептуалізації досвіду – теоретичного осмислення як чужої, так і власної професійної діяльності. Адже, як зазначав ще К. Ушинський, передається не сам досвід, а думка, ідея, що виведена з досвіду. Тому наша програма практики для студентів, крім традиційних, передбачає низку індивідуальних завдань, які полягають у вивченні та узагальненні певного локального продуктивного досвіду вчителів школи. Зокрема, це може бути вивчення досвіду використання вчителем математики інтерактивних технологій навчання; проведення вчителями школи інтегрованих уроків; використання індивідуальної та групової форм роботи на уроці математики; організації та проведення у школі навчальних проектів; підготовки учнів до олімпіад, конкурсів тощо [1, с. 93].

Для визначення теми досвіду студентам потрібно провести бесіду з учителем-наставником. Після цього ми рекомендуємо дібрати та вивчити літературу з даного питання. Це допоможе спланувати подальше вивчення досвіду, розробити план предметної бесіди з учителем. Також бажано провести бесіду з учнями з метою виявлення їхнього ставлення до відповідної форми роботи; вивчити дидактичні матеріали, розроблені учителем тощо. Нарешті, обов'язковим компонентом вивчення досвіду є спостереження реального навчального процесу та його аналіз. Наступний етап – систематизація зібраних матеріалів, їх узагальнення та опис, який рекомендуємо викласти у такій послідовності: обґрунтування актуальності досвіду для потреб шкільної практики; провідна ідея досвіду та коротка характеристика його змісту; технологія досвіду (форми, методи, прийоми роботи); вплив досліджуваної технології на результати навчально-виховного процесу, її переваги; оцінка технології навчання з боку учнів; висновки та рекомендації щодо використання.

Основною перевагою педагогічної практики у контексті вивчення досвіду є можливість спостереження педагогічного процесу в реальних умовах. Водночас вивчення досвіду обмежене базою практики, тобто у часі та просторі. Цього недоліку позбавлене ознайомлення із продуктивним педагогічним досвідом через засоби масової комунікації. Йдеться, насамперед, про фахові періодичні видання. Зазвичай до вивчення фахової періодики студентів найбільше спонукає написання кваліфікаційних робіт з методики математики. Проте варто залучати їх до такої діяльності впродовж усього періоду вивчення курсів методики математики. Це можуть бути різноманітні форми роботи як

аудиторної, так і самостійної: пошук публікацій з певної теми, реферування підібраних викладачем публікацій, написання аналітичних оглядів або рецензій, обговорення тієї чи іншої публікації тощо.

У сучасних умовах можливості масової комунікації істотно розширюються за рахунок інформаційних технологій. У мережі Інтернет можна знайти досить багато цікавих професійно корисних матеріалів. При цьому важливо сформувані у студентів навички оцінювання таких матеріалів. Предметом обговорення зі студентами можуть бути персональні сайти вчителів математики, професійно-орієнтовані групи у соціальних мережах, публікації на різних освітніх порталах. Наприклад, не так давно на теренах вітчизняного Інтернету з'явився сайт «Освітній портал SUPER UROK-UA.com». Ресурс орієнтований на організацію професійної взаємодії між освітянами. Контент сайту формують публікації педагогів, у яких відображено той чи інший досвід роботи автора: конспекти уроків, презентації, матеріали до уроків, сценарії заходів тощо. Особливий інтерес становлять відеоматеріали, зокрема з YouTube, присвячені поясненню різних тем шкільного курсу математики. Серед них є як приклади методично грамотних розробок, так і матеріали, що яскраво ілюструють типові методичні помилки або й відверто невдалі.

Нарешті, ще один шлях ознайомлення студентів з передовим досвідом сучасних учителів – це організація зустрічей із творчими і небайдужими педагогами свого регіону. Майже у кожній школі є вчителі, яким є чим поділитися з майбутніми колегами, які можуть продемонструвати майстер-клас використання тієї чи іншої технології навчання, висловити своє бачення вирішення актуальних проблем освіти тощо.

Отже, у процесі професійної підготовки майбутніх учителів є достатньо можливостей для спостереження та вивчення досвіду педагогічної діяльності як інноваційного, передового чи просто позитивного, так і малопродуктивного. Відповідно перед викладачем методики постає завдання не просто використати ці можливості, а сформувані у студентів вміння критичного аналізу, теоретичного переосмислення будь-яких прикладів педагогічної діяльності. Це необхідна умова формування власної професійної позиції майбутнього вчителя.

Література

1. Педагогічна практика в системі формування фахових компетентностей майбутнього вчителя математики / С. В. Музиченко, Л. Г. Філон – К.: ТОВ НВП «Інтерсервіс», 2017. – 124 с.

Анотація. Музиченко С.В. Вивчення педагогічного досвіду як фактор професійного становлення майбутнього вчителя математики. Розглянуто можливості для залучення студентів до вивчення педагогічного досвіду у процесі професійної підготовки.

Ключові слова: професійна підготовка вчителя, вчитель математики, педагогічний досвід.